

Κ. Π. Καβάφης, *Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον*

Σαν ξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θιάσος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές --
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανοφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πείς πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου·
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης (1911)

Ύμνος

ΑΠΟΛΕΙΠΕΙΝ

[έδόκει ἀπολείπειν]

Φαίνεται ότι
εγκαταλείπει

Ο ΘΕΟΣ

Διόνυσος

Προστάτης Θεός του
Μάρκου Αντώνιου,
Θεός του οίνου,
της διασκέδασης
και των οργίων

ΑΝΤΩΝΙΟΝ

Μάρκος Αντώνιος

82 - 30 π.Χ.

Επιφανής Ρωμαίος αξιωματούχος.
Συνήψε σχέσεις με την Κλεοπάτρα,
βασίλισσα της Αιγύπτου, και γι' αυτό
ήρθε σε αντιπαράθεση με τη Ρώμη
και συγκρούστηκε με τον
Αυτοκράτορα Οκταβιανό στη
ναυμαχία στο Άκτιο το 31 π.Χ.
Μετά την ήττα στο Άκτιο
αυτοκτόνησε.

Είδος

Ποίημα συμβολικό με ηθικό διδακτικό χαρακτήρα. Ανήκει στην κατηγορία των φιλοσοφικών ποιημάτων του Καβάφη με ιστορικό υπόβαθρο.

Ο ποιητής αρχίζει με το γνωστό περιστατικό που μας διασώζει ο Πλούταρχος και αναφέρεται στη φυγή του Διονυσιακού θιάσου τη νύκτα του θανάτου του Μ. Αντωνίου, που ενώ βρισκόταν στον εξώστη του ανακτόρου του, νόμισε ότι άκουσε το θίασο του αγαπημένου του θεού να φεύγει προς τους αντιπάλους του, πράγμα που ήταν ενδεικτικό της αποτυχίας.

Ανάλυση του ποιήματος

Το σκηνικό [στίχοι 1 - 3]

Χρόνος:	έξαφνα		αναπάντεχα, ξαφνικά, τίποτα δεν προμήνυε την καταστροφή
	ώρα		Χρόνος τέλειαν ανυποψίας, κρίσιμη στιγμή, ατμόσφαιρα
	μεσάνυχτα		μυστηριακή και μαγική, το πλήρωμα του χρόνου
Ήχος:	μουσικές εξαίσιες		Οι χαρές της ζωής, ευτυχία, ηδονή που περνά και χάνεται, οι αναμνήσεις μιας ευτυχούς πορείας
Χώρος:	Αλεξάνδρεια		Αλεξάνδρεια Αιγύπτου
Πρόσωπα:	Αόρατος		Ηδονισμός - απώλεια κάποιου πολύτιμου [προσώπου, στοιχείου...]
	θίασος		Ηθική - διδακτική φωνή, προτρεπτική, προστακτική
	Ποιητής		Ηθική - διδακτική φωνή, προτρεπτική, προστακτική
	Ήρωας		Ο Μάρκος Αντώνιος, «Εσύ», Όλοι μας

Η Συμφορά, η στιγμή της απώλειας [στίχοι 4 - 6]

Η τύχη ενδίδει Εξωτερικό αίτιο Υπαιτιγμός στην αποτυχία του Αντωνίου. Το τέλος μιας πετυχημένης ζωής	Τα έργα* απέτυχαν Εσωτερικό αίτιο	Τα σχέδια* βγήκαν πλάνες
--	---	---------------------------------

Το Τέλος

* Τα σχέδια και τα έργα ήταν μεγαλόπνοα, μεγαλεπήβολα. Ήταν το όραμα του Μ. Αντωνίου για συνέχιση του έργου του Γαίου Ιουλίου Καίσαρα για δημιουργία μιας κοσμοκρατορίας.

Υπερβολή - Ύβρις - Υπέρβαση του ανθρώπινου μέτρου

Οι αρχαίοι Έλληνες τηρούσαν και τιμούσαν το μέτρο σαν αρχή του Ελληνικού Πνεύματος.

Προτροπή - Στάση ζωής [στίχοι 7 - 19]

- Στ. 7** Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος Να φανείς έτοιμος και προετοιμασμένος να αντιμετωπίσεις τη συμφορά. Αν δεν είσαι έτοιμος, **προσποήσου** τουλάχιστον ότι είσαι θαρραλέος.
- Στ. 8** αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει. Να φανείς **αντάξιος** της **σπάνιας μοίρας και τύχης** να έχεις γνωρίσει και να έχεις απολαύσει **μια πόλη όπως η Αλεξάνδρεια**.
- Στ. 9-11** Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πείς πως ήταν ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου· μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς. Ακολούθησε και συμμορφώσου στον **Αριστοκρατικό Κώδικα Τιμής**. Οι αυταπάτες και οι ψευδαισθήσεις αλλά και η άρνηση της αποδοχής της πραγματικότητας σου στερούν την **αξιοπρέπεια**.
- Στ. 12-19** Σαν έτοιμος από καιρό κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις. Η παράσταση της ζωής σου διακόπτεται αλλά σαν γνήσιος ηθοποιός μην ξεχάσεις το ρόλο σου. Νιώσε συγκίνηση αλλά με **αξιοπρέπεια**, όχι με κλάματα, ικεσίες, παράπονα και δειλία. Απόλαυσε για τελευταία φορά αυτό που χάνεις.
- Με συγκίνηση, αλλ' όχι με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα [...]** Αυτή η «υποκριτική» στάση που καλείται να επιδείξει ο άνθρωπος στη δύσκολη στιγμή που χάνει αυτό που του είναι πολύτιμο, είναι το σημείο της **τραγικότητας** αλλά και του **αληθινού μεγαλείου** του.

Ο ποιητής παρακινεί να μην καταφεύγουμε σε ανώφελους θρήνους όταν στη ζωή μας παρουσιάζονται αποτυχίες, συμφορές και ματαίωση των σχεδίων μας. Να μη ζούμε με ψευδαισθήσεις. Ο αληθινά και γνήσια δυνατός άνθρωπος δεν πρέπει να πλανιέται με αυταπάτες μπροστά στη σκληρή πραγματικότητα.

Κάθε άνθρωπος στη ζωή πρέπει να είναι προετοιμασμένος και να δέχεται τόσο τα καλά όσο και τα κακά της ζωής με την ίδια **σοβαρότητα, υπευθυνότητα και αξιοπρέπεια** και να μην απογοητεύεται όταν βλέπει να χάνεται κάτι ωραίο για το οποίο μόχθησε και απόκτησε.

Εδώ διακρίνεται η **ιδιαίτερη αγάπη** του ποιητή προς την πόλη του, την **Αλεξάνδρεια**, που δεν ήταν οποιαδήποτε πόλη, αλλά **μια πόλη φημισμένη**, ένα **αληθινό πνευματικό κέντρο**, γι' αυτό και εκείνος που την κατάκτησε και την κυβερνούσε τόσο καιρό ήταν **ξεχωριστός** και έτσι πρέπει να μείνει μέχρι το τέλος.

Ο ποιητής επανέρχεται στον **παραναιετικό τόνο** και συστήνει να σταθούμε **θαρρετά μπροστά στην αποτυχία**, να γευτούμε τις τελευταίες απολαύσεις και τις ομορφιές της ζωής, χωρίς να καταφεύγουμε σε **αναξιοπρεπείς ικεσίες**, κλαψουρίσματα και παρακάλια που **μειώνουν την αξιοπρέπεια** του ανθρώπου. Αντίθετα να παραμείνουμε **αλύγιστοι, ασυμβίβαστοι** όταν πρόκειται για την αξιοπρέπειά μας ακόμα και όταν βρισκόμαστε **μπροστά στο αναπόφευκτο τέλος** και την απώλεια όλων αυτών που αγαπήσαμε και μοχθήσαμε να αποκτήσουμε.

Συμβολισμοί

ΘΙΑΣΟΣ

Είναι ένα σύμβολο ενός **δυσοίωνου μηνύματος**. Μπορεί να είναι **το τέλος** μιας ζωής ή το τέλος στα ωραία της ζωής, στα αγαπημένα μας ενδιαφέροντα, στις **πηγές μιας εκλεκτής συγκίνησης**.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

- * **Ταυτίζει την Αλεξάνδρεια με τη ζωή του**, γιατί εκεί έζησε και κατέστρωσε όλα τα σχέδιά του.
- * Μπορεί να εννοεί τις **απολαύσεις της ζωής** με τα αξιώματα και τις επιτυχίες.
- * Ίσως είναι **το υλικό και ηθικό κέρδος της ζωής** για το οποίο τόσο πολύ μοχθούμε και κάποτε αναπόφευκτα το χάνουμε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ο Αντώνιος δεν είναι τυχαία επιλογή του ποιητή. Είναι το **εκλεκτό άτομο** με τα μεγάλα σχέδια και φιλοδοξίες, αλλά και **κάθε άνθρωπος κάθε εποχής** που βάζει στόχους και σκοπούς στη ζωή του, αλλά σε κάποιο στάδιο αποτυγχάνουν. Ο **Καβάφης τον αποτρέπει από τη δειλία**, την αυτολύπηση, τις μάταιες και ψευδείς ελπίδες, την **ψυχική και πνευματική ήττα**. Τον προτρέπει να αντικρίσει το κτύπημα με **στωική ψυχραιμία και αξιοπρέπεια** όπως ταιριάζει στους εκλεκτούς άνδρες. Η συντριβή των ονείρων και των σχεδίων δεν πρέπει να συνοδευτεί με προσωπικό εξευτελισμό και με αναξιοπρέπεια.

Κεντρική Ιδέα

**Τη συμφορά, την αποτυχία, ακόμη και το θάνατο
πρέπει να τον αντιμετωπίζει κανείς με αξιοπρέπεια.
Το παν είναι να μην ξεπέσει, να μην ντροπιαστεί ο άνθρωπος
που σε όλη του τη ζωή ήταν εκλεκτός.**

Σκέψεις - Ιδέες

- **Ανήκει στα ιστορικά - διδακτικά ποιήματα.** Ξεκινά από προσωπικά βιώματα και φθάνει σε **αιώνια και πανανθρώπινα σύμβολα**. Κύριο γνώρισμά του είναι η **διαχρονικότητα**.
- Το ποίημα χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο εισάγει **το θέμα της ήττας** που έρχεται μοιραία σαν από μόνο του: **“Αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει”**. Το δεύτερο μέρος αναπτύσσει **το μοτίβο μιας ψυχραιμης αποδοχής των γεγονότων**, τέτοια που είναι χωρίς αυταπάτες: **“Αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις”**.

- Ο Καβάφης είδε στο ιστορικό πρόσωπο του Μ. Αντώνιου **το ηθικό πρόβλημα του αναγκαστικού τερματισμού της ζωής, όταν αυτή κινδυνεύει να ξεπέσει σε ταπείνωση, αθλιότητα και εμπαιγμό**. Τέτοιες περιπτώσεις αξιοπρεπούς τερματισμού της ζωής, ατομικά ή ομαδικά υπάρχουν πολλές στην ιστορία των ανθρώπων και των λαών. Εκείνο που κάνει ζωντανή εντύπωση είναι **η ηθική της ασυμβίβαστης αξιοπρέπειας**, που τη συνοδεύει ισχυρή βούληση και αταραξία ψυχής όταν αναγνωρίζεται χωρίς ψευδαισθήσεις και χωρίς παράπονο το τραγικό τέλος.
- Παρατηρούμε το ίδιο μοτίβο με το ποίημα «**Η Πόλις**», τη χρήση δηλαδή του **β' ενικού προσώπου** με το οποίο ο ποιητής πετυχαίνει **αμεσότητα και δραματικότητα**. Κυριαρχεί ο **έντονος παραινετικός τόνος** (προτρεπτικός) όπως φαίνεται από τη συχνή χρήση της προστακτικής (8 φορές συνολικά)

- μη ανοφέλετα θρηνήσεις
- αποχαιρέτα την
- μη γελασθείς
- μην πεις
- μην καταδεχθείς
- πλησίασε σταθερά
- άκουσε με συγκίνησιν
- αποχαιρέτα την

- Συμβουλεύει λοιπόν τον καθένα μας ο ποιητής να φανεί αξιοπρεπής όταν έρχεται το τραγικό τέλος. Πρέπει ο άνθρωπος να είναι προετοιμασμένος και θαρραλέος για να αντιμετωπίσει κάθε ενδεχόμενο.
- **Για κάθε άνθρωπο υπάρχει μια Αλεξάνδρεια που είναι το υλικό και ηθικό κέρδος της ζωής.** Αλίμονο όμως αν η απώλεια αυτού του κέρδους γίνει αφορμή να χάσει ο άνθρωπος την αξιοπρέπειά του, που πρέπει να την κρατήσει πάνω απ' όλα γιατί αυτή ακριβώς δηλώνει το ψηλό βαθμό της ζωής του. **Αποχαιρετώντας με αξιοπρέπεια ο καθένας την Αλεξάνδρειά του αποδεικνύει ότι ήταν άξιος και άφοβος αντίπαλος της ζωής και του θανάτου.**
- Στο ποίημα ο Αντώνιος υψώνεται σε ένα «**ΕΣΥ**» το οποίο απευθύνεται σε κάθε αναγνώστη, σε κάθε άνθρωπο και, εν τέλει, στον ίδιο τον Καβάφη.

- 1) Σχολιάστε τη λειτουργία της φράσης «*Σαν ξάφνα*» μέσα στο ποίημα.
- 2) Εντοπίστε και εξηγήστε την εσωτερική πορεία του ποιήματος.
- 3) Ποιο είναι το περιεχόμενο των συμβόλων: **Αντώνιος - Αλεξάνδρεια - Αόρατος θίασος;**
- 4) Με ποιους στίχους προβάλλεται ιδιαίτερα η **Αξιοπρέπεια;**
- 5) Να εντοπίσετε τη γνωμική διάσταση του ποιήματος.